

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
4115-62/20
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 21600 датум: 29. јун 2020.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
НАДЗОР НАД ПОСТУПКОМ ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА СТРАНАЦА

Извештај о надзору над
принудним удаљењима странаца
- јануар - март 2020. године -

Београд, јун 2020. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹ успостављен је Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ), а у члану 2а Закона одређено да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Законом о странцима,² у члану 82, прописано је да Заштитник грађана у складу са надлежностима из Закона о Заштитнику грађана и Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, врши надзор над поступком принудног удаљења странца.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ. Одељењем руководи начелник, који за рад Одељења и свој рад одговара заштитнику грађана.

1.2. ПОДАЦИ О НАДЗОРУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УДАЉЕЊА ОБАВИЛИ	Полицијски службеници Прихватилишта за странце у Падинској Скели и станица граничне полиције Београд, Градина и Батровци					
НАДЗОРЕ ОБАВИЛИ	др Наташа Тањевић, <i>Заменица заштитника грађана (редни бр: 1, 2, 4. и 5.)</i> Маја Јовић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ (редни бр: 1. и 2.)</i> Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ (редни бр: 3, 6. и 7.)</i> Ивана Босиљчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ (редни бр: 4. и 5.)</i> Тамара Благојевић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ (редни бр: 3.)</i>					
ПРИНУДНА УДАЉЕЊА						
<i>редни број</i>	<i>држављанство</i>	<i>број странаца</i>	<i>датум</i>	<i>од</i>	<i>до</i>	<i>тип</i>
1.	Украјина	1	28.01.2020.	Прихватилиште	ГП Београд (Аеродром "Никола Тесла")	ваздушни саобраћај

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² "Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19.

2.	Исламска Република Авганистан	1	28.01.2020.	Прихватилиште	ГП Градина – Калотина	друмски саобраћај
3.	Исламска Република Авганистан	4	24.02.2020.	Прихватилиште	ГП Градина – Калотина	друмски саобраћај
4.	Исламска Република Авганистан	4	04.03.2020.	Прихватилиште	ГП Градина – Калотина	друмски саобраћај
5.	Исламска Република Иран	5	04.03.2020.	Прихватилиште	ГП Градина – Калотина	друмски саобраћај
6.	Исламска Република Авганистан	1	11.03.2020.	Прихватилиште	ГП Београд (Аеродром "Никола Тесла")	ваздушни саобраћај
7.	Република Хрватска	1	11.03.2020.	Прихватилиште	ГП Батровци - Бајаково	друмски саобраћај

1.2.2. ТОК НАДЗОРА

Надзор је у свим случајевима започет у Прихватилишту за странце, где је НПМ обавио разговоре са странцима у вези са поступањем службених лица према њима током лишења слободе, боравка у установи и поштовањем њихових права,³ увид у предмете који се о њима воде у Прихватилишту и испратио процедуре отпуста и укрцавања у службено возило.

НПМ је пратио транспорт држављанина Украјине и држављанина Авганистана до Аеродрома „Никола Тесла“, возећи се сопственим возилом иза службеног возила којим су превезени странци, као и транспорт држављанина Хрватске до граничног прелаза Батровци – Бајаково.

1.2.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НПМ

Сви полицијски службеници су остварили пуну сарадњу са НПМ. Представницима НПМ су пружене све тражене информације, омогућено присуство и надзор над поступцима, ненадзирани разговори са странцима и увид у и фотокопирање релевантне документације.

³ Разговори са држављанима Авганистана и Ирана обављени су помоћу преводиоца за пашту и фарси језик, чије услуге су обезбеђене уз подршку Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР), док је разговор са држављанима Украјине и Хрватске обављен на српском језику.

2. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА СТРАНЦИМА

Странци су провели у Прихватилишту за странце од неколико дана до неколико месеци,⁴ за које време је припремано њихово удаљење. Ниједан странац није имао примедби на поступање полицијских службеника током њиховог боравка у Прихватилишту нити на услове у којима су боравили. С обзиром на то да су у Прихватилишту боравила малолетна деца (држављани Ирана), посебну пажњу тим НПМ је посветио начину на који се поступало према њима и условима у којима су боравили. С тим у вези, отац деце навео је да је деци током боравка у Прихватилишту било омогућено да буду на свежем ваздуху и да су имали оброке, доступну воду за пиће и да су услови били задовољавајући. У Прихватилишту су провели неколико дана⁵ и комплетна породица је била смештена у једну спаваоницу, одвојено од других странаца, чиме им је била омогућена потребна приватност. Полицијски службеници су навели да бугарски органи знају да долази породица у којој су два малолетна детета и да ће водити рачуна о тој чињеници.

Један странац је навео да му је онемогућено да пошаље поднеске и да није добио потврде да је исте предао полицијским службеницима у Прихватилишту. Провером ових навода утврђено је да је полицијски службеник који је примио поднеске саставио службене белешке о томе и предао их управнику Прихватилишта, који је у договору са странцем електронском поштом послао поднеске организацијама, с обзиром да странац није располагао новчаним средствима неопходним за поштарину.

Приликом посете Прихватилишту за странце коју је НПМ обавио у марту 2019. године, утврђено је да се поднесци странаца шаљу као и друга пошта странаца, односно да се о њиховој предаји издаје потврда само ако се ради о препорученој поштиљци – ради се о потврди коју иначе пошта издаје за овакву врсту поштиљки.⁶ НПМ је тада упутио препоруку да се странцима увек издају потврде о предаји поднесака полицијским службеницима. Ово би пружило странцима извесност да ће њихова писмена бити послата ономе коме су и намењена. Зато, НПМ понавља своју препоруку.

1.

ПРЕПОРУКА

Прихватилиште за странце ће странцима издавати потврде о предаји поднесака.

Увидом у предмете странаца који се о њима воде у Прихватилишту НПМ је утврдио да се у предметима налазе обавештења о правима на језику који разумеју и обавештења о правима ухапшених лица на енглеском језику. Потврде о привремено одузетим предметима била су на српском језику, као и решења о одређивању боравка у Прихватилишту. Приликом потписивања потврда о враћању предмета и решења о отпусту из Прихватилишта, која су такође на српском језику, полицијски службеници су упознавали странце о садржини докумената које потписују, користећи у појединим случајевима услуге преводиоца којег је ангажовао НПМ. НПМ је поново уочио проблеме у комуникацији између полицијских службеника и странаца, првенствено због језичких баријера. Током процедура отпуста, од странаца је тражено да потписом потврде пријем одређене документације која је сачињена на српском језику. Поједини

⁴ Држављанин Украјине провео је 3 месеца у Прихватилишту, а остали од 3 – 7 дана.

⁵ Од 29. фебруара до 4. марта 2020. год.

⁶ Извештај о посети Прихватилишту за странце бр. 415-21/19 од 2. јула 2019. год, стр. 16.

странци се тешко споразумевају на енглеском језику, па је било отежано објаснити им шта потписују, због чега је дошло до одређене тензије и неспоразума у комуникацији.

У Извештају о надзору над принудним удаљењем странаца које је обављено током 2019. године НПМ је упутио препоруку Министарству унутрашњих послова да Прихватилишту за странце обезбеди услуге преводилаца, када странци који се принудно удаљују не разумеју језике које користе полицијски службеници.⁷ Министарство унутрашњих послова је одговорило да у Прихватилишту за странце нема ангажованог преводиоца ни за један језик из финансијских разлога, као и због повремене потребе за преводиоцима, али да је Одељење за прихват и смештај странаца предложило да се у буџету за 2020. годину предвиде и одреде новчана средства за ангажовање преводилаца по потреби.⁸ НПМ је у Извештају о надзору над принудним удаљењем странаца које је обављено крајем 2019. године поново указао Министарству унутрашњих послова да је потребно обезбедити услуге преводилаца, када странци који се принудно удаљују не разумеју језике које користе полицијски службеници и затражио информацију, имајући у виду претходни одговор Министарства, да ли су у буџету за 2020. годину предвиђена средства за ангажовање преводилаца за потребе поступака који се воде у Прихватилишту за странце.⁹ У последњем одговору Министарства је наведено да је у октобру 2019. године Управа граничне полиције по први пут креирала допис Сектору за материјално-финансијске послове у коме је, између осталог, назначена потреба да се предвиде новчана средства за повремено ангажовање преводилаца за различите специфичне језике у складу са потребама вођења поступка, али да је Сектор 6. марта 2020. године одговорио да је неопходно да се достави преко Дирекције полиције достави Сектору "као приоритет у плану потреба како би се уврстиле у план набавки за текућу годину," што ће у наредном периоду бити урађено, а НПМ ће бити обавештен о резултатима.¹⁰

Имајући у виду да је од цитираног захтева Сектора за материјално-финансијске послове протекло скоро 4 месеца, НПМ би поново желео да добије информације о напретку у погледу обезбеђивања преводилаца за поступке који се воде у Прихватилишту за странце. Такође, НПМ указује да у својим извештајима упућује препоруке и тражи информације од Министарства унутрашњих послова, а не од организационих јединица Министарства, те да не може прихватити као одговор на упућену препоруку или тражену информацију навод једне организационе јединице да је послала захтев другој организационој јединици, већ очекује комплетан одговор или обавештење од Министарства унутрашњих послова као целине о томе шта је предузето поводом спорног питања на које је НПМ скренуо пажњу.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информацију да ли су у обезбеђена новчана средства за ангажовање преводилаца за потребе поступака који се воде у Прихватилишту за странце.

⁷ Извештај о надзору над принудним удаљењем држављана Кине, бр. 415-21/19 од 02. јула 2019. године, стр. 4.

⁸ Акти Министарства унутрашњих послова бр. 956/17-71 од 27. септембра 2019. год. и 956/17-85 од 02. децембра 2019. год.

⁹ Извештај о надзору над принудним удаљењем држављанина Индије, бр. 415-61/19 од 30. децембра 2019. год, стр. 4.

¹⁰ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год, који је достављен у прилогу акта Министарства унутрашњих послова бр. 072/3-13/20-5 од 23. јуна 2020. год.

Још једна ствар на коју је НППМ указивао је могућност превођења образаца докумената који се уручују странцима.¹¹ Ово би, у одсуству преводилаца, олакшало рад полицијским службеницима Прихватилишта, а странцима омогућило да разумеју која документација им се уручује. У последњем одговору Министарства, на Извештај о посети Прихватилишту обављеној током 2019. године, наведено је да ће у наредном периоду одељење за прихват и смештај странаца покушати да у сарадњи са канцеларијом Међународне организације за миграције (ИОМ) и другим организацијама које располажу адекватним преводиоцима изврши превод докумената који се тичу права и обавеза странаца током боравка у Прихватилишту.¹²

НППМ је става да је за комуникацију са странцима и адекватно објашњавање процедура кроз које пролазе најпогодније да се обезбеде преводиоци. Обрасци који би били преведени на језике које мигранти разумеју би у одсуству преводилаца само донекле умањили језичку баријеру, с обзиром да би полицијски службеници у те обрасце податке уносили на српском језику. Имајући у виду да НППМ још увек није добио информације о обезбеђивању средстава за ангажовање преводилаца, нити су у поступцима принудних удаљења које је надзирао полицијски службеници имали на располагању преводиоце обезбеђене од стране Министарства унутрашњих послова, НППМ тражи информације докле се стигло са превођењем ових образаца.

НППМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информацију да ли су обрасци докумената преведени на језике које странци најчешће разумеју.

Такође, НППМ је уочио да без обзира на то што су странци потписали потврде о томе да су им предмети враћени, исте нису преузели. Полицијски службеници су објаснили НППМ, као и појединим странцима које је то занимало, да ће им предмете вратити полицијски службеници на граничном прелазу. Ипак, ни на граничном прелазу се ови предмети не враћају странцима у свим случајевима, већ се предају полицијским службеницима земаља у које се удаљују, што се констатује у записницима о предаји странаца.¹³

2.

ПРЕПОРУКА

Прихватилиште за странце неће тражити од странаца да потписују потврде о враћеним предметима уколико им се привремено одузети предмети не враћају, већ се предају службеницима земаља у које се удаљују.

2.1. ПОСТУПЦИ ПРЕ ТРАНСПОРТА

Европски комитет за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) је у Извештају о посети Немачкој стао на становиште да је правилна припрема страних држављана за њихово предстојеће удаљење од пресудне важности и доприноси смањењу ризика од злостављања и могућих кршења принципа

¹¹ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 281-50/17 од 20. јуна 2017. год, стр. 9; Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 415-11/19 од 2. јула 2019. год, стр. 13.

¹² Акт Министарства унутрашњих послова бр. 956/17-71 од 27. септембра 2019. год.

¹³ Записник о враћању и прихватању лица.

забране удаљења (*non-refoulement*). ЦПТ стога ставља посебан нагласак на поштовање следећих заштитних мера:

- обавештење странца о удаљењу;
- приступ адвокату;
- приступ лекару;
- обавештавање треће особе о предстојећем удаљењу.¹⁴

2.1.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ СТРАНАЦА О УДАЉЕЊУ

Већина странаца је навела да су дан - два пред удаљење били обавештени да ће се спровести поступак. Ово је у складу са препоруком НПМ да се странци благовремено, а најмање 24 сата раније, обавештавају о спровођењу принудног удаљења.¹⁵

Иранска породица је навела да их полицијски службеници нису обавестили о чињеници да ће ускоро бити удаљени, већ да су за то сазнали од других странаца који ће истог дана бити удаљени, а држављанин Авганистана који је удаљен ваздушним саобраћајем је навео да жели да се врати и да зна да је поступак прибављања авионске карте и остале документације у току, али да не зна да је све завршено и да ускоро креће. Од полицијских службеника је добијена информација да сви странци знају зашто се налазе у Прихватилишту и да су обавештени да је у плану њихово удаљење у одређену земљу, а ово обавештење је констатовано и у службеним белешкама које су сачинили полицијски службеници, рачунајући и породицу из Ирана.

2.1.2. ПРИСТУП АДВОКАТУ

Ниједан странац није ангажовао адвоката или пуномоћника који би га заступао у поступку враћања.

НПМ је још раније установио недостатке у приступу адвокатима у Прихватилишту. У Извештају из претходне посете¹⁶ је констатовано да је проналажење адвоката у великој мери препуштено самим странцима и препоручено да се уреди процедура остваривања права на приступ адвокату између осталог и тако да странцима буду доступни именик и контакти адвоката који им могу пружити услуге. У одговорима Министарства унутрашњих послова¹⁷ је наведено да странци имају право да контактирају адвоката по свом избору и могућност да самостално обаве позив, да у Прихватилишту не постоји именик са контакт бројевима адвоката који им могу пружити помоћ, али постоји контакт телефони једне невладине организације која пружа бесплатну правну помоћ, као и да им је свакодневно доступан телефон, па они у већини случајева ангажују адвокате преко контаката које остварују са родбином и пријатељима. Приликом обиласка дела Прихватилишта у којем бораве странци, НПМ се уверио да су истакнути контакти невладине организације која пружа правну помоћ у поступку азила.

У претходном Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца¹⁸ НПМ је заузео став да тражење адвоката не би требало да буде у потпуности препуштено

¹⁴ Извештај немачкој Влади о посети Немачкој коју је обавио ЦПТ од 13. до 15. августа 2018. године, ЦПТ/Инф (2019) 14, пар. 12.

¹⁵ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год.

¹⁶ Бр. 415-11/19 од 2. јула 2019. год.

¹⁷ Акти бр. 956/17-71 од 27. септембра 2019. год. и бр. 956/17-85 од 02. децембра 2019. год.

¹⁸ Бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год.

странцима јер значајан део њих не говори српски језик и нема контакте нити могућност да самостално претраже доступне адвокате или друге пружаоце правне помоћи. Странцима би требало да буду доступни контакти адвоката, како би и сами могли да их изаберу и контактирају. Према информацијама до којих је НПМ тада дошао у разговору са руководством Прихватилишта, било је у плану да се овим поводом обратe адвокатској комори, о чему су затражене додатне информације од Министарства унутрашњих послова. У одговору Министарства је наведено да је 28. маја 2020. године одржан састанак са Адвокатском комором Србије, на ком су предложена два начина решавања овог проблема: да се од Коморе изврши упит свим адвокатима који би били заинтересовани за пружање услуга странцима, на основу чега би се формирала листа адвоката и доставила Прихватилишту или да се са Министарством правде пронађе начин да се овој категорији лица омогући бесплатна правна помоћ, имајући у виду да они нису обухваћени Законом о бесплатној правној помоћи.¹⁹ У одговору је још констатовано да је први начин бржи и примеренији тренутку.²⁰ НПМ би сада желео да сазна о радњама које су предузете у међувремену.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о корацима који су предузети у циљу обезбеђивања правне помоћи странцима у поступку удаљења.

2.1.3. ПРИСТУП ЛЕКАРУ

Два странца су се пожалила тиму НПМ да им је због одређених тегоба била неопходна лекарска помоћ, да су је тражили и да је нису добили. Истовремено, полицијски службеници су у документацији о пријему ових странаца забележили да немају болести ни повреде, а у предметима није било података о томе да су тражили нити да им је пружена лекарска помоћ. Такође, један странац је међу привремено одузетим стварима имао терапију за шугу, која му није била враћена већ ће заједно са осталим стварима бити предата полицијским службеницима земље у коју се изручује. За једног странца је интервенисала Служба хитне помоћи због тегоба које је имао. Остали странци нису имали потребе за лекаром, ни приликом пријема ни током боравка у Прихватилишту.

НПМ већ неколико година указује на недостатке у пружању здравствене заштите у Прихватилишту. У овој установи нема стално присутног медицинског особља, па се лекарски прегледи, рачунајући и први преглед и преглед при отпусту, обављају само по потреби, односно на захтев странца или по процени полицијског службеника да је неке потребан преглед. Полицијски службеници се старају о узимању преписане терапије, а здравствена документација се чува у предметима, међу осталом документацијом која се односи на боравак странаца у Прихватилишту.

На потребу за унапређењем у погледу приступа лекару и пружања здравствене заштите у Прихватилишту НПМ је указивао у ранијим извештајима о посетама и упућивао одговарајуће препоруке.²¹ Министарство унутрашњих послова је и у последњем одговору²² поново обавестило НПМ да Министарство не поседује кадровске, просторне

¹⁹ "Сл. гласник РС", бр. 87/18, у примени од 1. октобра 2019. год.

²⁰ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год, који је достављен у прилогу акта Министарства унутрашњих послова бр. 072/3-13/20-5 од 23. јуна 2020. год.

²¹ Између осталог, и у Извештају о последњој посети овој установи, бр. 415-11/19 од 02. јул 2019. год, поглавље 2.1.4. Приступ лекару.

²² Акт бр. 956/17-71 од 27. септембра 2019. год.

ни финансијске могућности за то, као и да је у оквиру проширења капацитета Прихватилишта предвиђена изградња лекарске собе. С обзиром да недостаци у овом погледу и даље постоје, НПМ понавља своју препоруку.

3.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у Прихватилишту за странце свакодневно буде присутан квалификовани здравствени радник, који има звање најмање медицинског техничара и који ће обављати медицински скрининг свих новопридошлих странаца, примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надzirати опште хигијенске услове.

2.1.4. ОБАВЕШТАВАЊЕ ТРЕЋЕ ОСОБЕ О ПРЕДСТОЈЕЋЕМ УДАЉЕЊУ

Осим једног, странци нису имали могућност да обавесте рођаке или друге блиске особе о чињеницама да су смештени у Прихватилиште нити да им предстоје удаљења из земље. Међу документацијом која се о њима води у Прихватилишту нема података о томе да им је омогућен телефонски позив, а странци су навели да су за време боравка у Прихватилишту имали контакт само са полицијским службеницима, да су тражили да контактирају чланове породице и да им то није омогућено. Од полицијских службеника је добијена информација да постоји проблем са коришћењем телефона у Прихватилишту, због недостатка телефонских картица на тржишту, што се већ догађало у претходном периоду.²³ Од руководства Прихватилишта је усмено добијена информација да постоји идеја да се о трошку Министарства унутрашњих послова набаве мобилни телефони и сим картице које би могли да користе странци који су смештени у Прихватилишту. С обзиром на то да је овај проблем констатован и у претходном Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца,²⁴ од Министарства унутрашњих послова су затражене информације о реализацији ове идеје. Од Министарства су добијене информације да је идеја била да се изврши набавка мобилних телефонских апарата без камера, а странци би имали могућност да о свом трошку уплаћују допуне за "при-пејд" картице два пута недељно, приликом редовних набавки различитих ствари за њихове потребе, те да су, с обзиром да идеја за набавку није реализована, у току априла месеца запослени у Одељењу за прихват и смештај странаца о свом личном трошку набавили мобилне телефоне са припадајућим картицама.²⁵ **Иако су се овим створили услови за решавање проблема доступности телефона странцима смештеним у Прихватилиште, а тиме и омогућен један од начина комуникације са спољним светом, НПМ изражава незадовољство што надлежни орган није обезбедио наведено и истовремено похваљује полицијске службенике ангазоване на прихвату и смештају странаца који су то самоиницијативно урадили, о личном трошку, у жељи да омогуће остваривање овог права странцима.**

²³ Видети, на пример, Извештај о посети Прихватилишту за странце бр. 281-50/17 од 20. јуна 2017. год, стр. 8.

²⁴ Бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год.

²⁵ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год, који је достављен у прилогу акта Министарства унутрашњих послова бр. 072/3-13/20-5 од 23. јуна 2020. год.

НПМ ће у наредном периоду пратити на који начин странци остварују право да обавесте трећу особу о предстојећем удаљењу и генерално на који начин остварују право на телефонске разговоре.

2.2. ТРАНСПОРТ ДО ГРАНИЧНОГ ПРЕЛАЗА

Транспорти странаца до Аеродрома су обављени мирно, они се нису опирали и током транспорта нису били везивани лисицама. Спроведени су службеним возилима задовољавајућег квалитета у погледу материјалних услова, а са њима су у возилу била 2 полицијска службеника. Странцима су обезбеђени храна и вода, а своје личне ствари су носили са собом. Један странац је био оскудно одевен, а упркос томе и хладнијем времену, био је изричит да му није потребна никаква додатна гардероба. Транспорти до Аеродрома су трајали око пола сата и обављени су без пауза.

Транспорт хрватског држављанина до граничног прелаза Батровци обављен је службеним путничким возилом,²⁶ задовољавајућег квалитета у погледу материјалних услова у њему, а са њим су у возилу била 2 полицијска службеника. Странцу су обезбеђени храна и вода, а његове личне ствари су биле са њим у возилу.

НПМ није испратио транспорт осталих држављана, а испратио је њихово укрцавање у службено возило и услове у њима. Држављанка Ирана и њена два малолетна детета су укрцани у засебно службено путничко возило у којем су услови били задовољавајући, а обезбеђени су им пакети са оброком и вода. У возилу су се налазила два полицијска службеника, женског и мушког пола. С обзиром на то да се у возилу налазило двоје малолетне деце, полицијски службеници су истакли да ће водити рачуна о тој чињеници и правити паузе кад год деца буду имала потребе за истим, а деца су као и мајка били везани безбедносним појасем.

Остали странци су смештани у специјално службено возило, које има посебан одељак за смештај лица која се превозе (полицијска марица). Овај одељак је физички одвојен од дела у ком седе полицијски службеници, а комуникација са њима се одвија преко стакла са решеткама. У одељку нема видео надзора. Странци су уз себе имали пијаћу воду у флашама, коју су сами наточили и личне ствари. На средини одељка се налазе клупе на којима се може седети и лежати. Нико од странаца није био везиван лисицама. Овај одељак нема прозора, али постоји задовољавајућа вентилација и слабије вештачко осветљење. Према информацијама до којих је НПМ накнадно дошао од управе Прихватилишта, транспорти странаца до граничног прелаза су обављени без проблема.

2.3. ПОСТУПАЊЕ НА ГРАНИЧНОМ ПРЕЛАЗУ

На улазу у Аеродром странце и полицијске службенике је дочекала представница ИОМ, с обзиром на то да су били укључени у програм асистираниг добровољног повратка и реинтеграције који спроводи ова организација. Пријава за лет је обављена без чекања, уз помоћ представнице ИОМ, а потом су странци спроведени на пасошку контролу. Контрола је обављена приоритетно, без чекања, и одавде су поступање према странцима преузимали полицијски службеници станице граничне полиције. Странци су спроведени до излаза (*gate*), где су безбедносне провере такође обављене приоритетно. На излазу су чекали полетање, док су полицијски службеници станице

²⁶ Не ради се дакле о возилу које је специјално дизајнирано за превоз затвореника.

граничне полиције стајали испред. На простору излаза се налази тоалет са пијаћом водом, који је странцима био доступан као и осталим путницима. Авиони су полетели у предвиђеним терминима.

Држављанин Хрватске је на граничном прелазу у службеном возилу чекао да се обаве процедуре у циљу његове предаје хрватским властима. Процедура је трајала дуже него иначе јер је дошло до застоја са хрватске стране – како је НПМ објашњено, хрватски полицијски службеници који раде на граничном прелазу нису били упознати са чињеницом да ће им бити враћен њихов држављанин, иако је српско Министарство унутрашњих послова уредно послало потребну документацију. Након што је решен овај проблем, странац је, уз асистенцију полицијских службеника станице граничне полиције спроведен на хрватску страну. На његов захтев који је изнео још приликом поласка у Прихватилишту за странце, овде су му враћене привремено одузете ствари, па је потписао потврду о томе. Након радњи спроведених у вези са документацијом од стране српских и хрватских полицијских службеника, странац је пуштен, односно хрватска полиција га није спроводила даље.

Према информацијама до којих је НПМ накнадно дошао од управе Прихватилишта, поступање на ГП Градина и предаја осталих странаца бугарским полицијским службеницима су обављени без проблема.

3. ЗАБРАНА ПРИНУДНОГ УДАЉЕЊА

Поједини странци су изразили незадовољство чињеницом да ће бити удаљени у Републику Бугарску, у смислу да им није јасно зашто се изручују у ту земљу, јер су у Републику Србију ушли из Републике Северне Македоније, а поред тога у Републици Србији се налази велики број странаца у истој или сличној ситуацији. Полицијски службеници су тиму НПМ објаснили да се те чињенице проверавају приликом хапшења странаца који незаконито бораве у земљи и да комуникацију са страним властима обавља Управа за управне послове, којом приликом се проверава постојање услова за спровођење реадмисије у одређену земљу.

Такође, од службеника Прихватилишта је добијена информација да је од недавно Министарство унутрашњих послова увело праксу да се странци који незаконито уђу у земљу региструју и не лишвавају слободе, већ да се када се обаве формалности са земљом из које су ушли пошалу депеше подручним полицијским управама са обавештењем да је те странце, ако се затекну на њиховој територији, потребно довести у Прихватилиште за странце ради спровођења принудног удаљења.

Породица из Ирана је тиму НПМ изразила незадовољство ранијим поступањем бугарских полицијских службеника према њима и забринутост што се враћају у Републику Бугарску, посебно због услова у којима ће боравити деца.

НПМ је у претходном Извештају о надзору над принудним удаљењима странаца²⁷ указао да би поступак удаљења требало да понуди странцима праву прилику да изнесу свој случај, а службеницима којима је поверено да воде такве случајеве би требало да се пружи одговарајућа обука и приступ објективним и независним информацијама о стању људских права у земљама о којима се ради, како би се створили предуслови да странци не буду изручени у земљу у којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу

²⁷ Бр. 415-80/19 од 30. децембра 2019. год.

смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно тамо где им прети озбиљно кршење права зајамчених Уставом. Ради провере корака који се предузимају у циљу поштовања забране удаљења и испуњавања ових, НПМ је од Министарства унутрашњих послова затражио релевантне информације. Министарство је обавестило НПМ да је у плану да се у сарадњи са канцеларијом УНХЦР одржи низ семинара и обука за службенике који поступају према странцима на целој територији земље, а везано за сагледавање испуњености услова за доношење решења о враћању у сваком конкретном случају.²⁸ **НПМ поздравља намеру Министарства унутрашњих послова да организује и одржи ове обуке.**

Имајући у виду забринутост због изручења у одређену земљу које тим НПМ повремено чује од странаца који се принудно удаљују, НПМ упозорава да немогућност странаца да своју ситуацију искажу службеницима који одлучују о њиховом враћању може потенцијално довести у ризик од повреде забране принудног удаљења и тиме повреде забране мучења, на коју је Република Србија обавезана међународним уговорима и домаћим прописима.

4.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у поступку доношења решења о враћању:

- **странац има могућност да укаже да му у одређеној земљи прети прогон због његове расе, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи или политичког мишљења, односно у којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно озбиљном кршењу права зајамчених Уставом;**
- **надлежни орган оцени ове наводе странца и утврди да ли постоје разлози за забрану принудног удаљења у конкретном случају;**
- **наводи странца и утврђење надлежног органа о забрани принудног удаљења буду наведени у образложењу решења о враћању.**

²⁸ Акт Управе граничне полиције бр. 26-135/20 од 8. јуна 2020. год, који је достављен у прилогу акта Министарства унутрашњих послова бр. 072/3-13/20-5 од 23. јуна 2020. год.